

A 91-es szak újratagolásánál az a reform legfőbb célja, hogy a térbeli terület földrajzi irodalmát világosan elkülönítse a területi vonatkozású, de nem földrajzi művektől.

A 911.2 és a 911.3 főtáblázati számok alatt az összes országok természeti, illetve kultúrföldrajzát összefoglalhatjuk [pl. 911.2(438) *Lengyelország természeti földrajza*, 911.2(47) *Szovjetunió természeti földrajza*, 911.3(439) *Magyarország kultúrföldrajza*, 911.3(51) *Kína kultúrföldrajza*], illetve ha egy bizonyos részletkérdésről van szó, akkor a speciális tárgykörhöz is besoroljuk [pl. 911.2 : 551.58(437) *Csehszlovákia klimatológiai földrajza*, 911.3 : 656(47) *Szovjetunió közlekedésföldrajza*, 911.3 : 943.9 *Magyarország történeti földrajza*].

Másrészt megvan a lehetősége annak — különösen szakkönyvtár esetében —, hogy az egyes országok különböző részletkérdéseit az illető tájféldrajz alatt is összegyűjtsük (pl. 914.7 : 38 *Szovjetunió kereskedelmi földrajza*, 914.7 : 656 *Szovjetunió közlekedésföldrajza* stb.).

Ha van földrajzi katalógusunk a földrajzi közös alosztások és ezen belül az ETO fogalmak sorrendjében, akkor az egyedi országjelzetnél [pl. (439), (47)] utalhatunk a tájféldrajzi jelzetre (914.39, 914.7).

A 911.2/3 és a 911.5/9 kiépítés szerves összefüggésben áll a földrajztudomány mai felosztásával; az ilyen tagolású műveket eddig nem lehetett megfelelően szakozni, és így a kutatás és dokumentálás számára szinte elvesztek. Miután a művek tartalmi feltárására vonatkozó igény meglehetősen megnövekedett, érdemes megvizsgálni, hogyan viszonyulnak könyvtáraink az új átdolgozáshoz? Bizonyára többen féltik katalógusuk rendjét, és visszariadnak a fennálló rend megbontásától; mások, ha elvileg értékelik és el is fogadják az új változtatásokat, az újraszakozás költségei rendkívüli módon befolyásolják melléállásukat. Viszont egy régi rendszer, ha egészében nem is, de részleteiben korszerűvé tétele nem éri-e meg a költséget és fáradságot? Ugyanezek a problémák napirenden vannak külföldi könyvtárakban is. (Vö. *Könyvtártudományi kutatások. A Library Trends c. folyóirat szemléje*. Bp. 1961. 97—98. l.)

Miután a dokumentáció világszerte mind nagyobb mértékben veszi igénybe a ETO-rendszert, a dokumentáció céljait is nagy mértékben elősegíti, hogy a földrajztudomány legmodernebb irányai és kutatási területei megfelelő helyet kaptak az új átdolgozásban, és az eddig széthulló anyag egy helyen található.

P. NAGY LEOPOLDINA

HIREK

Dr. Scheiber Mária (1898—1961). A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár SCHEIBER Mária személyében egy nagykultúrájú, példás szorgalmú munkatársát gyászolja.

Már egyetemi tanulmányai idején eljegyezte magát a művészettörténelemmel, amelyhez haláláig hű maradt. Fiatalabb éveiben sokat utazott, sorra látogatta a külföldi múzeumokat, hogy ismereteit gazdagítsa. Utazásairól előadásokban, cikkekben számolt be, rendszeresen pedig középiskolai tanársága során adta tovább gazdag tudását; művészettörténeti tankönyvet is állított össze leányiskolák számára. A felszabadulás után a Szabó Ervin Könyvtár kötelékébe lépett. Itt a vezetésére bí-

zott különgyűjtemények közül a nagyértékű könyvritkaság-gyűjtemény gazdag képzőművészeti anyaga különösen a szívéhez nőtt. Munkatársait szívesen és lelkesen tanította a szép ismeretere és élvezésére, a könyvtár művészettörténeti kiállításait pedig tanácsaival, bibliográfia összeállításával segítette. Könyvismertetései, tanulmányai (*Az olasz renaissance hatása a magyarországi könyvművészetre, A klasszicizmus korának magyar könyvművészete* stb.) gyakran jelentek meg a szakfolyóiratokban; a rádióban is szívesen tartott ilyen jellegű előadásokat.

Nem kevésbé viselte szívén a gondjaira bízott másik nagy különgyűjtemény, a

Budapest-gyűjtemény sorsát sem. Fáradhatatlan szorgalommal igyekezett a nagyértékű gyűjteményt gyarapítani és a kutatók számára hozzáférhetővé tenni. Maga is egy sor tanulmánnyal (*A régi Pest-Buda az egykorú újságok hirdetéseiben, Novák Dániel munkássága, Régi pesti korzók* stb.) és bibliográfiával (a kefelenyomatban maradt *Lánchíd-bibliográfia*; a *Városügyi bibliográfia*, amelynek éveken át szerkesztője volt; a jelenleg is folyó bibliográfiai munkálatoknak — *Budapest történetének irodalma* — kezdettől fogva egyik legnagyobb felkészültségű munkatársaként dolgozott) maradandó tanúságot tett könyvtárosi és várostörténeti ismeretéről.

Mint ember kissé talán nehezen melegegett fel új arcok iránt, de akiket barátságába fogadott, mindig számíthattak rá. Mint könyvtáros is tudása legjavát igyekezett nyújtani mindazoknak, akikről tudta vagy feltételezte, hogy igazi tudásvágy sarkallja őket. Ezért kereste fel olyan szívesen és gyakran a főváros történetének nem egy nagynevű kutatója azt a Budapest-gyűjteményt, amelynek SCHEIBER Mária volt a gazdája. Mozgékony, fáradhatatlan lény nehezen tudott megbékélni a nyugalombavonulás gondolatával. Pedig amikor ez 1959-ben bekövetkezett, a gyilkos kór már szemmeláthatólag kikezdte szervezetét. Tudományos munkálkodását azóta sem hagyta abba, szinte egy pillanatra sem.

Szeretetre méltó emlékét kegyelettel őrizzük, a tudás és kultúra terjesztésének, a könyvnek szentelt hangyaszorgalmú életét pedig példaképünknek tekintjük.

ZOLTÁN JÓZSEF

Dr. Szekeres Margit (1911—1961). Az Országos Széchényi Könyvtár dolgozói kegyeletesen búcsúztak el az intézet egyik legrégebb munkatársától, SZEKERES Margit tudományos főmunkatárától. Csodálatos szíve még a szenvedés napjaiban is, örökké csak adott. Sohasem várt viszonzást vagy hálát, mert lényében volt az önmagáról megfélelkező adakozás. Majdnem negyedszázados Széchényi könyvtári pályafutása alatt bőségesen kaptunk tudásának gazdag tárházából, mert önzetlenül adott bárkinek, aki kérő szóval fordult hozzá. Hogy felragyogott a szeme, ha egy-egy új tudományos felfedezést tett, mily boldogan és örömmel közölte azt kártársaival, hogy őket is a kutatás oly sok boldogságot nyújtó útjára vezesse. Ilyen lelkesedéssel számolt be FELVINCZY György *Az ötves mesterségről való vetélkedés* című verses művéről.

Kutatásaiban centrális helyet foglalt el a magyar sajtótörténet, melynek jeles munkása volt. Nagy apparátussal dolgozott haláláig a *Pressburger Zeitung* történetén. Ebbe a kutatási körbe vág a *Regnum Mortuorum*ról írt tanulmánya is, amelyben a *Neuwieder Zeitung* magyarországi latin nyelvű fordítása eddig ismeretlen évfolyamainak felismerését szolgálta. Az Országos Széchényi Könyvtár bibliográfiai folyóiratának, a *Magyar Folyóiratok Repertóriumának* kezdettől leglelkesebb híve, szorgalmazója és önmagát is folyton fejlesztő szerkesztő főmunkatársa volt. Tüzetes kutatásokat végzett a szerzői keresztnévek és betűjegyek feldolgozásának, illetve feloldásának elvi kérdéseiről, s eredményeiről csak nemrég számolt be a Hágában megjelenő *Revue de la Documentation*-ban.

Élete a művészet jegyében lángolt föl, és végül abban lobbant el. Lelkesedett mindenért, amiszép volt, akár a képzőművészetben, akár az irodalomban, akár a zenében. Képzőművészeti tanulmányait zenei stúdiumok váltották fel. A művészeteknek ez az olthatatlan rajongása teljesedett ki Itália-szeretetében. Egész életét az olasz nyelv és kultúra terjesztésének szentelte, s bár több nyelven tökéletesen beszélt és írt, szívéhez mégis az olasz állt a legközelebb. Tanulmányainak sora, a zeneművészeti tanintézetek részére készült kitűnő tankönyve, mind-mind ennek a beszédes emléke.

Élete bármilyen rövid, mégis teljes volt, mert betetőzte gazdag szívének jóságával, páratlanul élénk szellemének frissességével és jutalmazó szeretetének pompájával.

KOZOCSA SÁNDOR

Nemzetközi konferencia a katalogizálási szabályok egységesítése tárgyában. Október hó 9—18-ig lezajlott Párizsban, a Könyvtárosegységek Nemzetközi Szövetségének rendezésében az a nemzetközi konferencia, amelynek feladata volt a címléírási szabályok nemzetközi egységesítése felé az első döntő lépést megtenni. A konferencia, amelynek évek óta folyó előmunkálatait a könyvtárosok, különösen a címléíró könyvtárosok világszerte élénk érdeklődése kísérte, nem okozott csalódást. Az 56 ország és 13 nemzetközi szervezet, egyesület és intézmény képviselőiben résztvevő több mint 100 delegátus óriási szótöbbséggel elfogadott egy code-tervezetet, amely — egy-két hiányosságától eltekintve — felöleli a címléírás összes fontos kérdését. Az akció következő lépéseként ez a tervezet az egyes országok illetékes szervei elé fog kerülni, s ezek fogják eldönteni, hogy

az illető ország mit fogad el a tervezetből.

A konferencián Magyarországot két küldött képviselte: DOMANOVSKÝ Ákos, a budapesti Egyetemi Könyvtár helyettes igazgatója mint hivatalos delegátus és BODNÁR Györgyné, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára címleíró csoportjának helyettes vezetője mint megfigyelő.

Az 1961. évi irodalmi Nobel-díjas: ANDRIĆ
Ivo. ANDRIĆ Ivo, a nagy jugoszláv elbeszélő és regényíró 1892. X. 10-én Travnikon született. Szülei szarajevóiak voltak, apja kisiparos, lakatos. ANDRIĆ középiskolai tanulmányait Szarajevóban végezte, majd filozófiai tanulmányokat folytatott Zágráb, Bécs, Krakó és Grác egyetemén, ahol 1923-ban doktorált is. Ifjúkorában a déli szlávok egységéért harcoló ifjúság egyik ismert személyisége volt. Ezért az első világháború idején az osztrák-magyar hatóságok internálták is. ANDRIĆ az első világháború után alakult jugoszláv királyságban diplomáciai szolgálatot vállalt, s mint ilyen megfordult Rómában, Bukarestben, Madridban és Genfben. Közvetlenül a második világháború kitörése előtt Jugoszlávia berlini követe lett. Jugoszlávia lerothanása után visszatért Belgrádba, és ott élt teljes visszavonultságban.

ANDRIĆ mint író lényegében az első világháború után jelentkezett 1918-ban „*Ex ponto*” című verses kötetével. De ezután fokozottabb mértékben fordult a próza felé. Több irodalmi kritikája, esszéje és fordítása jelent meg. ANDRIĆ a polgári realizmus egyik igen jelentős képviselője. A nagy délszláv polgári realisták voltak hatással a nem mindennapi stilsztára.

A második világháború alatt ANDRIĆ belgrádi magányában minden érzésével a nép oldalán állt. Nagy figyelemmel és szimpátiával kísérte a jugoszláv nép forradalmifelszabadító harcát. ANDRIĆra népének megpróbáltatásai döntő befolyással voltak. A történelmi események forradalmi íróvá alakították, és a második világháború után ANDRIĆ a régi írók közül elsőnek jelentkezett írásaival a nép szolgálatában. Három regényt írt a második világháború alatt: *Na Drini ćuprija* (*Híd a Drinán*, magyarul 1949-ben jelent meg első ízben), *Travnička hronika* (*Vihar a völgy felett*, első magyar kiadása 1947-ben) és a *Gospodjica* (*Kisasszony*, első magyar kiadása 1954-ben jelent meg). ANDRIĆ eddig Jugoszláviában két nagyértékű irodalmi díjat kapott. Műve: a *Híd a Drinán* Jugoszláviában 1958-ig 10 kiadásban és eddig 12 idegen nyelven jelent meg.

d. gy.

Nyugati könyvárverések. A közelmúltban megrendezett nemzetközi könyvárveréseken igen nagy áratok érték el a régi könyvek és irodalmi hagyatékok. Így Párizsban COLETTE [Sidonie Gabrielle] író nő könyvgyűjteménye 1,8 millió frankért cserélt gazdát, egy londoni árverésen pedig AESOPUS meséinek első németországi kiadása, az úgynevezett *Ulmí Esopus* — amely 1476—77-ben jelent meg, és csak 12 példány maradt meg belőle — 8000 fontért kelt el. Ez a kiadás azért is értékes, mert itt jelentek meg az első AESOPUS meséket illusztráló fametszetek.

A legmagasabb ár, amit egy könyvért fizettek az utóbbi időben, 33 000 font volt. Ennyiért vettek meg Londonban egy XV. század végéről származó „bestiarium”-ot.

A háború utáni évek legnagyobb szabású kézirat-árverése Németországban volt. Az érdeklődés középpontjában Karl GAIGY-HAGENBACH 1949-ben meghalt baseli gyáros világhírű kéziratgyűjteménye állt. A legtöbbet — 48 000 márkát — LOPE DE VEGA *Los Bienvenidos* című komédiájáért adtak.

Az árverés érdekességei között szerepelt még: ERASMUS 1528-ban írt levele a kölni egyetem rektorához; TIZIAN nyugtája; RUBENS politikai tartalmú levele OLIVAREZ spanyol miniszterhez; VAN DYCK levele RICHELIEU biboroshoz; BACH és GLUCK egy-egy levele; a 13 éves MOZART két hegedűszonátája; LINNÉ egy levele és LUTHER egyik rendelete. (A két utóbbi tengerentúrra került.)

NAGYDIÓSI GÉZÁNÉ

Az Üzbég Tudományos Akadémia Keleti Intézetének archívumában eddig nem ismert *keleti irodalmi és művészeti antológiát találtak*. Ez a *Nistari-Isk* című mű 754 lap terjedelmű és a IX—XVIII. század között eltelt időszakból közel másfélezer költő, leginkább perzsa nyelven írott verseit tartalmazza. HUSSZEIN KULI KAN, az antológia szerzője megemlíti, hogy 1817-ben fejezte be művét.

A szakértők szerint az antológia igen nagy értékű, mert több mint száz olyan közép-ázsiai költő szerepel benne, akiknek létezéséről eddig nem tudtak.

(N.)

A lipcsei Bibliográfiai Intézet kiadásában megjelent a *Meyers Neues Lexikon* első kötete. Összesen 8 kötetre tervezik, s címét az intézet alapítójának tiszteletére kapta. MEYER 135 évvel ezelőtt (augusztus elején) alapította Lipcsében a Bibliográfiai Intézetet.

(N.)

Könyvművészeti kiállítás az Iparművészeti Múzeumban. A Magyar Nemzeti Múzeum — Iparművészeti Múzeum 1961 szeptemberében új, intim hatású, korszerűen berendezett bemutató helyiséget létesített épületében, a tervek szerint felévenként váltakozó kamarakiállítások céljaira. Sorukat a *Könyvművészet 1450—1500* című kiállítás nyitja meg, amelyen — B. KOROKNAY Éva szakavatott rendezésében — a hangsúly főként a korabeli könyvkötőművészet jellegzetes alkotásainak bemutatására esik. Az Iparművészeti Múzeum kötet-történeti gyűjteményéből származó darabokon kívül az Országos Széchényi Könyvtárból, a budapesti Egyetemi Könyvtárból, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárból, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárból, a soproni állami levéltárból és a győri püspöki levéltárból való kötetek alkotják a közel száz könytörténeti emléket bemutató kiállítás anyagát.

A tárgyul választott időszak, a XV. század második fele, a könyvművészet, s ezen belül a kötéstörténet kiemelkedő jelentőségű periódusa: a gótikus kötések virágkora ez, s emellett a reneszánsz-stílusú könyvdíszítés születésének ideje; ekkor alakul ki a könyv és a könyvművészet újkori fejlődésének alapja. A kiállítás hazai gyűjteményekben található külföldi eredetű kötés-emlékek szemléltetésével általános áttekintést kíván nyújtani a korabeli európai fejlődésről, s ebbe beleépítve mutatja be a magyarországi könyvkötőművészetnek a külföldiektől mesterségbeli és művészi értékben el nem maradó alkotásait.

A gótikus kötéstípusok között szerepelnek fémbélyegzőkkel és lemeznyomós technikkal díszített könyvtáblák, de megismerkedhetünk az ezeknél sokkal ritkább s ezért rendkívül becses metszett bőrkötések két képviselőjével is, amelynek egyike hazai, közelebről soproni eredetű. Érdekesen vizsgálható a bemutatott példányok egynemélyikéből a Magyarországon is jelentkező átmeneti stílus sajátosságai: a gótikus és a reneszánsz-elemek egybefonódása.

Külön csoportban kaptak helyet azok az eddig meg nem határozott eredetű kötetek, amelyeket a kiállítás rendezőjének beható kötéstörténeti tanulmányok eredményeként sikerült lokalizálnia; így három ősnymotatvány a Münster melletti volt liesborni bencés kolostorból, amelyek JANKOVICH Miklós gyűjteményével kerültek az OSZK tulajdonába. (Reprodukcióban közöljük a liesborni műhelynek KOROKNAY Éva által összeállított bélyegző-sorozatát, esetleg még lappangó liesborni kötések felismerésének elősegítésére.)

Kötéstörténetileg kiemelkedő értékűek

a középkori szignált kötések. Három németországi és két bécsi, a mester nevét felüntető kötés mellett itt találjuk frater MATTHAEUS lövöldi kartauzi szerzetes művét 1486-ból — ma a budapesti Egyetemi Könyvtár tulajdonában.

A tiszta reneszánsz-stílusú kötésművészetből a jelenlegi kiállítás öt olasz és három budai mű szerepeltetésével egyelőre csak ízelítőt ad; ennek nagyobb méretű bemutatására, központjában a Korvina-kötésekkel, egy későbbi kiállításon kerül majd sor.

A XV. századi kötésművészet fejlődésének gazdasági-társadalmi előfeltételeire is utalnak, ha röviden is, a magyarázó szövegek; így kiemelik azt a körülményt, hogy a könyvnyomtatás feltalálásával mindjobban szerephez jutnak a polgári műhelyek, de a XV. században általában a kolostori könyvkötőműhelyek még megőrzik vezető szerepüket.

Néhány XV. századi kódex és ősnymotatvány felnyitott lapjai a könyvek kötésének és belső díszítésének összefüggését és egyezését hivatottak illusztrálni. A kamara-kiállítások két utolsó tárója a terv szerint mindenkor tudományos aktualitások bemutatására szolgál. Jelenleg a híres *Győri antijonálé* miniatúráival műhelyegyezést mutató pergamenlapok láthatók itt, amelyeket a XVII—XVIII. század fordulóján iratanyagok bekötésére használtak fel. A kétségtelenül azonos eredetű, kötés céljaira szétszabdalt lapokat a kiállítás rendezője négy különböző helyen fedezte fel: a győri hiteleshelyi levéltár 15 kötetén, a győri káptalani levéltár egy kötetén, a győri múzeum és az OSZK 2—2 kötetén bukkant rájuk. Az eredeti összefüggés rekonstrukciója érdekében a pergamenlapokat a kötésekéről lefejtik. A kiállításon egy-egy borítólap lebontás előtti állapotban, az Iparművészeti Múzeumban végzett szakszerű restaurálás közben és restaurálás után kerül szemléltetésre.

A kamara-kiállításon ez alkalommal még nem szerepelnek a középkornak olyan könyvkötészeti remekei, amelyek dús aranyozással, nemes-fém-veretekkel, bársonyborítókkal, zománcos díszekkel első pillantásra is megragadják a szemlélőt. A bemutatott, többségükben egyszínű, sötétbarna kötésű vasok, súlyos kötetek, a régiségük ébresztette tisztelet mellett első benyomásként összehatásukban a nem-szakemberben a komorság és egyhangúság érzetét kelthetik. Bizonyos azonban, hogy e kötéseknek a kísérő szövegek nyomán történő szemlélése sok részletfinomságra figyelmet, a régi könyvkötők mesterségbeli tudásának elismerésére készlet, s számos stílustörténeti ismeretet közvetít. A kiállít-

A liesborni könyvkötőműhely bélyegző-sorozata

tás sok tanulsággal szolgál a könyvekkel hivatásszerűen foglalkozók számára is. Felhívja a figyelmet arra, hogy a könyv- és a könyvtártörténet tanulmányozásához milyen hathatós segítséget nyújthatnak — elsősorban egyes kötetek provenienciájának megállapításával — a nálunk még csak igen szűk körben művelt kötetstörténeti stúdiumok.

Régi és újabb könyvművészeti termékek bemutatására szolgáló kamara-kiállítások elindításával az Iparművészeti Múzeum igen elismerésre méltó kezdeményezést tett. E kiállításoknak, amelyek majd a Múzeum más gyűjteményrészegeinek bemutatóival váltakoznak, a továbbiakban is az lesz a célkitűzésük, hogy kisebb egységekben különböző helyeken őrzött, de időbeli, tárgyi vagy formai szempontból egy körbe tartozó könyvművészeti emlékeket összefogjanak, s feltárjanak eddig csak többé-kevésbé vagy egyáltalán nem ismert értékeket. Szerencsésnek kell mondanunk a kezdeményezést annál inkább is; mert nem egy könyvtárunknak megfelelő helyiségek hiányában egyelőre még nincs lehetősége, hogy saját kincseit a nagyobb nyilvánosság előtt megismertesse.

J. HAJDU HELGA

Három új szótár. A Terra Kiadó gondozásában három új szótár került ki a sajtó alól. A *Magyar—német, Német—*

magyar kötettel máris népszerűvé vált *útiszótár* sorozatban most a *Magyar—orosz, Orosz—magyar útiszótár* is megjelent. Több évtizedes hiányt pótol a kisszótárak sorozatában közzétett, de viszonylag jelentős szókincset magában foglaló *Román—magyar szótár* — végül az eszperantó iránti egyre fokozódó érdeklődést hivatott kielégíteni az *Eszperantó—magyar kisszótár* második, bővített kiadásának megjelenése.

Megjelent a Helyesírási Tanácsadó Szótár. Azok a pedagógusok, írók, szerkesztők, kiadói és nyomdai dolgozók, akiknek az írás — és így a helyesírás is — mindennapi munkájukhoz tartozik, már régóta szükségét érzik egy olyan, *A magyar helyesírás szabályai* c. kiadványénál jóval nagyobb anyagú kézis�ótárnak, amelyhez kétségeik esetén állandóan fordulhatnak útbaigazításért. Ezt az igényt hivatott kielégíteni az Akadémia Helyesírási Bizottságának támogatásával készült *Helyesírási Tanácsadó Szótár*, amely a Terra Kiadó gondozásában most került ki a sajtó alól. A mű mintegy 80 000 adatával támpontot ad a magyar és idegen alapszók, továbbá a tulajdonnevek, az összetételek és a szókapcsolatok írására, elválasztására, rövidítéseire stb. Felépítése folytán megfelelő segítséget nyújt azoknak a szóalakoknak leírásában is, amelyek a szótárba nem kerülhettek bele. A szótárt függelékként ragozási táblázatok egészítik ki, amelyek mintákat szolgáltatnak a ragos szóalakok leírására.